# פרק ב משנה ז

## א. שדה שקצרוה כותים

הפטור הוא על פירות של נכרים או על קצירה של נכרים

א] **יש ב' פירושים** (שהם ד'): **א. דהשדה של ישראל ונכרי קצר, ובזה איכא ב' פירושים, בשנו"א כ'** דהישראל נתן רשות לנכרי לקצור לעצמו, ואח"כ החזיר לו הנכרי, **ובתפא"י כ'** דאיירי שהנכרי גזל מהישראל **ואח"כ השאיר לו** (וכ"נ מפיה"מ להרמב"ם. וצ"ב דהיינו קצרוה לסטים, וחזר בו בה"ג. ועי' משנה ראשונה). **ב. דהשדה של נכרי והוא קצר, ובזה איכא ב' פירושים, ברש"ש ובח"ח על תו"כ כ'** שאח"כ מכר או נתן את התבואה לישראל, **וברש"ס ומלאכ"ש כ'** שנתגייר אח"כ וכדמשמע בתו"כ המובא בסוף הר"ש. ומשנה היא לקמן פ"ד מ"ו.

ויש ב' ילפותות איכא בתו"כ, א. קצירכם ולא קציר נכרים. ב. שדך ולא נכרים. ועי' **בראשונים מפרשי התו"כ** (שהמיעוט של 'שדך' הוא על בעלות הגוי, והמיעוט של קצירכם הוא על מעשה קצירה של גוי.

נכרי שקצר בשביל ישראל

ב] הר"ש הביא ירושלמי דנכרי הקוצר לישראל חייב. **המחנה אפרים** (שלוחין סי' יא), **והענוג יו"ט סו"ס קט כתבו שיש שליחות לנכרי כשהוא** פועל דיד פועל כיד בעה"ב' (וכ"כ העונג יו"ט סוף קט'). **וכתב דהטעם** שקצרוה נכרים לצורך ישראל חייב, דאיירי בפועלים **ששכרן**. וכ"כ המנ"ח במצוה רט"ז סק"ז (ומוכח כן מל' הירושלמי 'שוכרין' מובא בר"ש. **האמרי בינה תרומות ומעשרות סי' יא** דוחה הראיה, דאדרבה מאי ראיה הביא הירושלמי לנכרי סתם מהתוספתא הא שם איירי בפועל.

ב] שיטה ב: **דעת פאת השולחן** (סי' ה סעיף ה) דאי"צ לשכור, אך צריך ידיעת בעה"ב שהנכרי קוצר עבורו.

ג] שיטה ג: **בתוס' הגרעק"א בשם הפר"ח כ'** שאפילו אם קצר הנכרי בלי ידיעת הבעלים, כל שעשו לצורכו חייב. והם סברו דאמנם אין שליחות לגוי, אך גבי פאה דכתיב ובקצרכם א"צ אלא שיהיה עבורו (מלבי"ם דברים כד, יט). **הנתיבות המשפט סי' קפ"ח סוף סק"א** חולק על המחנ"א וכ' דאי"צ שכירות ואפי' קצרו נכרים לצורך ישראל בחינם חייב.

ד] **הפר"ח** (תרומות פ"א הי"א) כ' **שאפילו בלי דין 'יד פועל', מ"מ יש שליחות לגוי לחומרא** (כדעת רש"י ב"מ עא:) **ולפי"ז יוצא חי' גדול דפאה זו הוי מדרבנן, וכ"כ המשנה ראשונה כאן** (מטעם גזירת בעלי כיסין).

## ב. קצרוה לסטים

בענין קצרוה לסטים שלא לאבדה אם חייבת

ה] כתב הר"ש מתניתין בשקצרוה לאבדה אבל קצרוה שלא לאבדה חייבת, אמר רבי הושעיא ברבי ואפילו תימא בשקצרוה שלא לאבדה פטורה מאחר שהפאה ניתנת במחובר לקרקע.

וביאר שנות אליהו דהוי בעי לאוקמה הא דקצרוה לסטים היינו דוקא לאבדה, ומסיק ר' הושעיא דלסטים פטור בכל גווני. וכדמפרש שהפאה ניתנת במחובר ואין קרקע נגזלת הלכך במחובר לא קנה משום דאין קרקע נגזלת. ומשום הכי לא נתחייבו הלסטים ישראל והבעל הבית הרי לא קצרה. ולאחר שקצרו הלסטים אף שקנו הפירות הרי אין חיוב פאה בתלוש. וא"כ על כרחך קצרוה עובדי כוכבים מיירי במתנה דקנה במחובר ומשום הכי דוקא עובדי כוכבים הוא דפטור.

ובמקד"ד סי' סב אות ב ביאר עוד בטעמא דר' הושעיא דכיון שקרקע אינה נגזלת לא עברו הליסטים על לא תכלה' כיון שאין התבואה שלהם ובעה"ב נמי לא עבר כיון שהוא לא כילה ולכן לא נתחייבה הפאה אף בעומרים, דחיוב פאת עומרים הוא חיוב שחל משום שעבר על הלאו אבל הכא שאין כאן מי שעבר הרי לא חל חיוב פאה אף בעומרים.

ביאר שיטת הרמב"ם במתני', ובחובת פאה בקמה

ו] **הרמב"ם הל' מתנות עניים פ"ב ה"ד** כתב שדה שקצרוה גוים לעצמן או שקצרוה ליסטים וכו' הרי זו פטורה מן הפאה שחובת הפאה בקמה והקשו חכמת אדם שערי צדק פכ"ג ס"ו, ופאה"ש סי' ה דהרי בתו"כ ילפינן לה מדכתיב ובקוצרכם והטעם דחובת הפאה בקמה נאמר בסיפא על הדין דקצר חציה וקצרו ליסטים חציה דאע"פ שהוא קצר בתחילה מ"מ כיון דחובת הפאה בקמה והליסטים סיימו לקצור פטור אבל היכא דרק הגוים והליסטים קצרו לא איצטריך להאי טעמא. ובפאה"ש כתב דכונת הרמב"ם כמש"כ בירושלמי דאף כשקצרו הליסטים לעצמן מ"מ פטורה דקרקע אינה נגזלת וזהו מש"כ הרמב"ם דחובת הפאה בקמה והוי קרקע. אמנם **באמרי בינה תרו"מ סי' י"ח** הקשה על דברי הירושלמי דאמאי איצטריך להאי טעמא דקרקע אינה נגזלת הרי אף אי נימא דגזלן קונה היינו דוקא לגבי חיוב אונסים אבל אי"ז נעשה שלו וא"כ מהיכ"ת דהליסטים יתחייבו בפאה.

**ובאבי עזרי פ"ב ה"ד** הוסיף להקשות דבדברי הירושלמי י"ל דס"ל יאוש קונה וא"כ היכא שהבעלים נתיאש הגזלן קונה בקצירה אבל הרמב"ם הרי פסק דיאוש אינו קונה וא"כ מהיכ"ת דהגזלנים יתחייבו בפאה ואע"פ דע"י שינוי קונה אבל אין השינוי קונה למפרע עי' אמר"ב שם, ולכן כתב באבי עזרי ליישב דברי הרמב"ם דגדר המיעוט דילפינן מובקוצרכם למעט קצירת ליסטים אי"ז משום דבעינן שהבעלים עצמו יקצור אלא דכיון דהקצירה היא המחייבת את הקמה בפאה כדחזינן בירושלמי פ"א ה"א דשבולת ראשונה עצמה פטורה ורק דקצירתה היא המחייבת את התבואה א"כ ל"מ קצירת הליסטים לחייב את הקמה שאינה שלהם בפאה ומשום דלא חשיב תחילת קצירה לגבי כל הקמה שאינה שלהם וזו היא כונת הרמב"ם דכיון דחובת הפאה בקמה שמתחייבת ע"י הקצירה משו"ה קצרוה ליסטים פטורה.

## ג. קצר חציה וקצרו לסטים חציה פטורה שחובת הפאה בקמה

גדר חובת פאת עומרים

ז] **הר"ש** הקשה הרי אם לא נתן מן הקמה חייב להפריש מן העומרים וא"כ מאי קאמר דחובת הפאה בקמה, ותי' הר"ש דדוקא כשהוא כילה חייב להפריש מהעומרים משא"כ הכא דהוא לא כילה אלא הליסטים כילו אינו חייב להפריש מן העומרים.

**ובצפנת פענח הל' מתנות עניים פ"א ה"א, וחזון יחזקאל פ"א ה"ו, ואבי עזרי פ"ב ה"ד, וקה"י חלקים ח"א סי' י"ט** ביארו דברי הר"ש דחיוב פאה שחל על העומרים הוא חיוב מחודש שחל כשקצר כל השדה ועבר על לא תכלה וכמבואר במכות טז וב"ק צד דילפינן מתעזוב יתירא שכשקצר כל השדה ועבר על לא תכלה חייב להפריש מהעומרים והוי לאו הניתק לעשה, ומש"ה כשקצרו ליסטים חציה דלא עבר על לא תכלה לא נתחייב בפאת עומרים. [ועי' **כתבי הגרי"ז תמורה דף ו.** הובא לעיל פ"א סוף מ"ג].

ח] אמנם במכתב הגרא"ז מלצר להגר"י אברמסקי נדפס בס' הזכרון להגר"י אברמסקי עמ' רנג כתב דלדידיה פשיטא להיפך דחיוב פאת עומרים אינו חיוב חדש אלא דלא פקע חיוב פאה הראשון אף כשכילה השדה וצריך ליתן מן העומרים, והא דאם קצרו הליסטים חציה פטורה היינו משום דכיון שקצר חציה החיוב להפריש מהקמה שנשארה והרי הליסטים קצרוה ונטלו ממון העניים. וכתב הגרא"ז לדייק כן מדקתני

בסיפא רק קצרו ליסטים ולא קרסמוה נמלים או שברתה הרוח כמו ברישא דבכה"ג שפיר חייב בפאה כיון דהקמה שחלה עליה חיוב פאה לפנינו ולדבריו מיירי שהליסטים נטלו עמהם את מה שקצרו אבל אם הניחו את קצירם שפיר חייב להפריש פאה.
ובשעורי הגרי"ד כתב דמלשון הרמב"ם פ"ב ה"ה פטורה שהחיוב בחצי שקצרו הליסטים' משמע דכיון שהחיוב בקמה שנטלו עמהם הליסטים משו"ה א"צ להפריש אבל אם הניחוה ולא נטלוה חייב להפריש דדין קצירה אינו אלא בחלות חיוב פאה וכל שנתחייבה השדה שוב אף מה שלא נקצר חייב בפאה.
אמנם הפר"ח הובא בתוס' חדשים כתב דאף קצרו גויים חציה פטורה, והרש"ס והתפא"י בהלכתא גבירתא כתבו דאף בקרסמוה נמלים ושברתה הרוח נמי פטורה ומתני' נקטה ליסטים וה"ה לכל השאר.

# פרק ב משנה ז

**א. קצר חציה ומכר חציה הלוקח נותן פאה לכל**

אם איירי שידע הקונה

א] **הרמב"ם בפירוש המשנה** כ', אם ידע הקונה שכבר נקצר חציה הרי הוא חייב בלי שום פקפוק לתת כל הפאה חובת אותה השדה, לפי שאינו יכול למכור מתנות העניים, וכאלו לא מכר לו אלא מה שנשאר אחרי הוצאת הפאה חובת אותה שדה. וכן הפודה וכו'. וכ"כ **הרא"ש** כי ידע הלוקח שהמוכר לא נתן פאה לחציה שקצר כיון שהיה בדעתו לקצור הכל וחלק העניים לא קנה ואדעתא דהכי קנאה שיתן פאה לכל. וכתב **הר"י קורקוס הל' מתנות עניים פ"ב ה"ה ומשנה ראשונה** שאם לא ידע הלוקח הרי זה מנכה לו מן הדמים.
אבל **באמרי בינה תרו"מ סי' י"ח** כתב דאם הלוקח לא ידע המוכר חייב לסלק את החיוב פאה שעל הלוקח, ואם נשרף מה שביד המוכר הרי הלוקח חייב להפריש פאה על הכל כיון דאין למוכר מה להפריש.
**ובתורת הארץ פ"ה אות כט** כתב לתלות את יסוד מחלוקתם בגדר חיוב פאה אם הוא חיוב על הפירות או על הגברא. דאם החיוב פאה חל על הפירות א"כ לעולם הלוקח שבידו הפירות הוא חייב להפריש פאה על כל השדה אלא דמנכה למוכר מן הדמים כיון שלא הודיעו שלא הפריש פאה, אבל אם הוא חיוב על הגברא מסתבר יותר כהאמר"ב דדוקא כשהלוקח ידע שעדיין המוכר לא הפריש פאה הוא זה שמפריש על השדה דאדעתא דהכי הוא דקנה אבל כשלא ידע הרי החיוב נשאר על המוכר שהתחיל לקצור.
אולם **בדרך אמונה שם ס"ק נב** כ', שאם הלוקח לא ידע שכבר התחיל בעה"ב לקצור והמוכר ג"כ כיון למכור הכל שניהן פטורין ליתן עבור החצי שבעה"ב קצר, אבל על החצי שיקצור הלוקח בודאי חייב. וכ"ז דוקא כשלא השאיר בעל השדה כלום אבל אם השאיר קצת הוא צריך ליתן על כל השדה לאחר שהלוקח יגמור לקצור כדלקמן פ"ג הי"ח.

**ב. קצר חציה והקדיש חציה הפודה מיד הגזבר הוא נותן פאה לכל**

דין של פדה לאחר קצירת הגזבר

ג] כתב **רעק"א** דדוקא כשפדה ואח"כ קצר אבל אם נקצרה ביד הגזבר פטורה מפאה ומשום דקצירת הקדש אינה מחוייבת כדאיתא לקמן פ"ד מ"ז. **ובאור גדול** כתב די"ל דהכא דכבר נתחייבה ביד הבעלים שפיר חייבת אף אם קצרה הגזבר. אך הוכיח מהירושלמי כרעק"א דאיתא בירושלמי שאם קצר הגזבר חצי חציה ואח"כ פדה אינו נותן פאה אלא על מה שקצר בעה"ב ועל מה שקצר הפודה אבל על קצירת הגזבר אינו נותן, ומוכח דאע"פ שכבר נתחייבה אין קצירת הקדש מחייבת בפאה.

דין קצר חציה והפקיר חציה

ד] **המשנה ראשונה לעיל פ"א מ"ד** כתב דה"ה קצר חציה והפקיר חציה חייבת בפאה ואע"פ דהפקר פטור מפאה מ"מ כיון שהתחיל לקצור נתחייבה כל השדה בפאה ומי שזכה בשדה צריך להפריש פאה. אולם **המקדש דוד סי' סב אות ב** כ' דיש לחלק בין הקדש להפקר דבהקדש דאינו פוטר אלא כשנקצר ביד הגזבר אבל אם פדה וקצר חייב וכמבואר בירושלמי מש"ה אם קצר חציה והקדיש חציה חייבת דכבר נתחייבה בקצירה ראשונה, משא"כ הפקר שפוטר אף אם חזר וזכה, "ל דאף אם קצר ואח"כ הפקיר חציה מ"מ חל פטור הפקר על שאר השדה.

ה] בענין פאה בחו"ל

ה] **בירושלמי** כאן ר' פנחס בעי קצירת חוצה לארץ מהו שתהא חייבת בפאה, ותמוה, דהא הוי דבר שהוא חובת קרקע, ואינו נוהג אלא בארץ. **הרש"ס** פירש דקצר חציה והניח חציה היה השדה בא"י וקרעו הירדן מן הצד ונשאר כולה בחו"ל אח"כ חזר הירדן למקומו ונשאר השדה בארץ וקצר אח"כ, מי מיחייב להניח פאה אף לשיעור קצירה קמייתא דומיא דהקדש דהפודה נותן פאה לכל. והכי קא מבעי לי' מי אמרינן כיון דקצירה דלבסוף בקדושה הויא הלכך מחייבא וגמרינן מהקדש, או דלמא הכא שאני דשינוי קרקע הוא דהוי ולא גמרינן שינוי קרקע מהקדש דשינוי בעלים הוא.
**הגר"א** פירש דמיירי בקצר בא"י לצורך חו"ל והספק הוא אי פטור מפאה, דהא של נכרי והקדש פטור, וגבי הקדש כשקוצר לצורך הקדש אמרינן לעיל דחייב וגבי נכרי כשקצרוה לעצמן תנן במתניתין דפטור.
**הפ"מ ביאר** דהעלה את הקציר לא"י האם מתחייב וכמו בהקדש דפעמים מצינו שחייב.
**האו"ש** (הל' מתנות עניים פ"ג ה"א) כ' דברור דצריך לגרוס מהו שתהא מפסקת בפאה, או מהו שתחלק בפאה, והפירוש שאם יש רצועת חו"ל בין ב' שדות בא"י, וכמו שאמרו בפ"ק דגיטין (ז:) רצועה נפקא כו', אם הוי כשדות חלוקות וצריך להפריש שני פאות, ולא מצי להפריש מאחת על חברתה.
**החזו"א** (מתנות עניים סי' ר"ג סק"ג, ושביעית סוף סי' ז') כ' להגיה קציר חציו חו"ל מהו שיהיה חייב בפאה, ופי' דאיירי בשדה שחציה בא"י וחציה בחו"ל והתחיל בא"י וגמר בחו"ל. האם חייב פאה על חלק א"י שהרי לא עבר בלא תכלה כשגמר חלק א"י, דב' החלקים אינם ב' שדות אלא שדה אחת. ובחלק חו"ל דהוא מקום פטור לא עובר בלא תכלה.
**צ"פ** (מתנות עניים פ"א הי"ד) פי' שהיה שדה חציה בא"י וחציה בחו"ל, האם תחילת קציר חו"ל מחייבת על החצי שדה שבא"י.